

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ

SUSTAINABLE RURAL DEVELOPMENT: CURRENT STATE OF THE PROBLEM

УДК 338.1

<https://doi.org/10.32843/bses.59-11>

Перезовова І.В.

д.е.н., професор,
завідувачка кафедри
підприємництва та маркетингу
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Поленкова М.В.

к.е.н., доцент,
завідувачка кафедри
креативних індустрій
і соціальних інновацій
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Perevozova Iryna

Ivano-Frankivsk National Technical
Oil and Gas University

Polenkova Maryna

Chernihiv Polytechnic National University

У статті розглянуто об'єктивні та суб'єктивні чинники, що зумовлюють розбалансованість та диспропорційність розвитку сільських територій у сучасних умовах. Визначено проблеми економічного, соціального та екологічного характеру, що виникають внаслідок дії зазначених чинників. Відзначено, що в сучасних реаліях відсутнє закріплене на законодавчому рівні поняття «сільські території», серед сучасних науковців та дослідників немає погодженості щодо визначення змісту цієї категорії. Автори поділяють думку більшості дослідників стосовно того, що сьогодні відсутня єдина концепція сталого розвитку сільських територій, яка б давала змогу формувати напрями вдосконалення механізмів їх соціально-економічного розвитку. Спираючись на сучасні дослідження, автори розкрили та обґрунтували сутність, структурні елементи, функції, завдання та основні акценти сталого розвитку сільських територій. На основі дослідження значного обсягу статистичних матеріалів проаналізовано сучасний стан розвитку сільських територій в умовах децентралізації процесів управління територіальним розвитком та створення сільських громад.

Ключові слова: сільські території, сталий розвиток, функції сталого розвитку, завдання сталого розвитку, заходи щодо сталого розвитку сільських територій.

В статье рассмотрены объективные и субъективные факторы, обуславливающие

разбалансированность и диспропорции развития сельских территорий в современных условиях. Определены проблемы экономического, социального и экологического характера, возникающие в результате действия указанных факторов. Отмечено, что в современных реалиях отсутствует закреплённое на законодательном уровне понятие «сельские территории», среди современных ученых и исследователей нет согласованности касательно определения содержания этой категории. Авторы разделяют мнение большинства исследователей о том, что сегодня отсутствует единая концепция устойчивого развития сельских территорий, которая бы позволяла формировать направления совершенствования механизмов их социально-экономического развития. Опираясь на современные исследования, авторы раскрыли и обосновали сущность, структурные элементы, функции, задания и основные акценты устойчивого развития сельских территорий. На основе исследования значительного объема статистических материалов проанализировано современное состояние развития сельских территорий в условиях децентрализации процессов управления территориальным развитием и создания сельских общин.

Ключевые слова: сельские территории, устойчивое развитие, функции устойчивого развития, меры по устойчивому развитию сельских территорий.

The article examines the objective and subjective factors that determine the imbalance and disproportions in the development of rural areas in modern conditions. The problems of economic, social and environmental character arising as a result of the action of these factors are determined. It is emphasized that for the low level of local development of rural areas, the small size of land plots of personal peasant farms, the lack of financial assets, equipment, high prices for means of production (seeds, livestock, etc.), low quality infrastructure and lack of access to sales markets small farms can receive added value and provide a positive cycle of investment accumulation based on the study of a number of documents aimed at supporting and ensuring sustainable development of rural areas, as well as scientific publications of domestic scientists-economists, it was noted that today there is no concept enshrined at the legislative level "Rural areas", among modern scientists and researchers, does not have agreement on the definition of the content of this category. The authors share the opinion of the majority of researchers that today there is no unified concept of sustainable development of rural areas, which made it possible to form directions for improving the mechanisms of their socio-economic development. Based on modern research, the authors disclosed and substantiated the essence, structural elements, functions, objectives and main accents of sustainable development of rural areas. Analysis of the experience of the implemented projects for sustainable development of rural areas in developed European countries allows us to highlight the main accents in them: complexity; openness; broad participation of the population; reliance on local resources. Based on the study of a significant amount of statistical materials, the current state of the development of rural areas in the context of decentralization of the processes of governance of territorial development and the creation of rural communities is analyzed. It has been established that the implementation of the planned measures for the sustainable development of rural areas is currently taking place, so far, at a rather slow pace.

Key words: rural areas, sustainable development, sustainable development functions, sustainable development objectives, measures for sustainable development of rural areas.

Постановка проблеми. Україна має величезні сільські території, адже у країні понад 60 млн. га землі, із них 42,7 млн. га (понад 70%) – це земля сільськогосподарського призначення [1] на якій на 13 листопада 2020 року знаходиться 27 199 сіл [2], у яких проживає значна кількість населення, а саме близько 30% від загальної чисельності населення України. Із 42,7 млн. га щорічно обробляється понад 32 млн. гектарів. Для порівняння,

у Польщі під сільгоспвиробництво задіяно вдвічі менші площі, а саме 14 млн. га, в Німеччині – 12 млн. га, у Румунії – 9 млн. гектарів. Третина світових запасів найбільш родючого чорнозему належить Україні та є найбільшою у світі, становлячи 28 млн. гектарів [3; 31].

Україна посідає досить вагоме місце у загальносвітовому рейтингу (входить в топ-10, посідаючи 6 місце у світі), володіє 43,37 млн. га (тобто

2,31% світових площ орних земель). З усіх ключових гравців Україна має найвище співвідношення орних земель та загальної площі території, що займає, а саме 74,82% [4].

Таким чином, все вищезазначене свідчить про те, що сільські території є основою соціально-економічного розвитку й ключовою перевагою національної безпеки держави.

Сьогодні розвиток аграрного сектору України гальмується низкою невіршених проблем, які нагромадилися уже за період реформування, ключовою серед яких є відсутність відповідного законодавчого та нормативного забезпечення щодо напрямів сталого розвитку сільських територій, державної програми, яка би передбачала комплексний та системний розвиток українського села на перспективу.

Через низький рівень місцевого розвитку сільських територій, малі розміри земельних ділянок особистих селянських господарств, відсутність фінансових активів, техніки, високі ціни на засоби виробництва (насіння, худобу тощо), низьку якість інфраструктури та відсутність доступу до ринків збуту невеликі господарства неспроможні отримувати додану вартість та забезпечувати позитивний цикл накопичення інвестицій [5, с. 84].

Отже, найгострішими проблемами на селі залишається відсутність мотивації до праці, безробіття, бідність та трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної ситуації та відмирання сіл [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність проблеми сталого розвитку сільських територій викликає активну дискусію серед науковців, дослідників та практиків. В рамках дослідження зазначеної проблеми обговорюються та розробляються такі напрями: сутність понять «сільські території», «сталій розвиток сільських територій» (досліджується в працях Л.М. Грановської, К.С. Нижоголенко [16], І.Р. Коробенко [12], О.Г. Михайленко [19], Г.С. Морозової [20], О.І. Павлова [5]); функції та завдання сталого розвитку сільських територій (узагальнено та обґрунтовано в наукових публікаціях Д.С. Богданова [14], А.В. Руснак [21]); теоретико-прикладні, методологічні, практичні аспекти відновлення та сталого розвитку сільських територій, а також їх розвиток в умовах децентралізації (досліджено в наукових працях О.А. Дудзяк [18], В.С. Загорського, Є.М. Борщук [15], В.К. Збарського [13], Л.А. Фаріон [7], В.В. Россохи, М.О. Плотнікової).

Беручи до уваги значний обсяг напрацювань сучасними дослідниками напрямів вирішення зазначеної проблеми, маємо відзначити, що багато її аспектів поки що залишаються на стадії обговорення чи початкових стадіях розроблення, зокрема нормативно-правове забезпечення її регулювання. Це свідчить про складність та бага-

тогранність проблеми сталого розвитку сільських територій.

Постановка завдання. Основною метою статті є дослідження низки документів, що характеризують політику та стратегію держави щодо сталого розвитку сільських територій та формування висновків стосовно ступеня досягнення зазначених у них ключових цілей з огляду на статистичні дані.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільські території на етапі трансформаційних процесів економіки країни зіткнулися з низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, що зумовлюють розбалансованість та диспропорційність їхнього розвитку. Внаслідок цього виникають проблеми економічного, соціального та екологічного характеру, про що свідчать занепад сіл, зниження якості життя селян, виснаження земельних ресурсів, нестача фінансових ресурсів для розвитку сільського господарства, тому вирішення питань сільського розвитку залежить від чітко встановлених стратегічних цілей і завдань та їх затвердженого поетапного виконання, що супроводжується вибраною стратегією розвитку [7, с. 63].

У зв'язку з цим на рівні держави протягом останніх років розробляється та приймається низка документів, спрямованих на підтримку та забезпечення сталого розвитку сільських територій. Зокрема, у 2015 році було схвалено Концепцію розвитку сільських територій, яка окреслює головні пріоритети розвитку сільських територій та механізм підготовки аграрного й сільського сектору держави до функціонування в умовах Зони вільної торгівлі з ЄС [8].

Ключові напрями розвитку сільської місцевості зазначені також у Постанові КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [9] та у Постанові КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки» [10].

Окрім того, до ВРУ внесений проєкт Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року», у якому окреслені завдання щодо сприяння сталому розвитку агропромислового комплексу [11].

Сьогодні відсутнє закріплене на законодавчому рівні поняття «сільські території», лише у Постанові КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки» визначена категорія «сільські території у несприятливих умовах»: «територіальні громади, що одночасно мають такі характеристики, як щільність сільського населення нижче 15 осіб на кв. кілометр, відстань до найближчих міст з населенням більше 50 тис. осіб понад 30 хвилин на автомобілі (орієнтовно 40 кілометрів автомобільними дорогами з твердим покриттям), чисельність населення скоротилася у період 2008–2018 років більш як на 30 відсотків» [10].

Серед сучасних науковців та дослідників також відсутній єдиний підхід до визначення змісту цієї категорії. У наукових публікаціях існують кілька десятків визначень поняття «сільські території», їх кількість продовжує зростати. За результатами огляду наукових джерел дослідником І.Р. Коробенко визначено, що сучасні підходи до тлумачення поняття «сільські території» класифікуються за такими ознаками: просторово-територіальні, структурні, адміністративно-правові, функціонально-господарські [12, с. 92].

На думку дослідника В.К. Збарського, вчені-економісти займаються проблемами сталого розвитку сільських територій з чотирьох таких причин:

- втома людей у багатьох країнах від надто високо урбанізованої цивілізації та зростання престижу сільського способу життя як альтернативи міському;

- розуміння того, що без стійкого розвитку сільських територій неможливі прогрес і гармонійний розвиток суспільства загалом;

- посилювана криза сільського життя, перетворення сільських регіонів на зони бідності та соціального неблагополуччя;

- неефективність, а під час і неможливість використання на селі механізмів розвитку, придатних для міських спільнот [13, с. 129].

Сталий розвиток сільських територій – це процес якісних змін, спрямованих на стабільне соціально-економічне зростання сільських територій, підвищення ефективності сільської економіки, рівня зайнятості та якості життя сільського населення на основі життєвого комплексу економічних, соціальних та екологічних заходів державного й місцевого рівня, як вважає дослідник Д.С. Богданов [14, с. 61].

Автори статті погоджуються з таким визначенням, вважаючи, що воно найбільш повно розкриває зміст поняття «сталий розвиток сільських територій», та беруть його за основу у своєму дослідженні.

На думку сучасних науковців, сьогодні також відсутня єдина концепція сталого розвитку сільських територій, яка б давала змогу формувати напрями вдосконалення механізмів їх соціально-економічного розвитку [15, с. 15; 16].

Водночас більшість сучасних науковців схиляється до думки про те, що сталий розвиток сільських територій має базуватись на головних засадах сталого розвитку, які визначені в «Порядку денному на XXI століття» і забезпечують досягнення головних цілей сталого розвитку [17], таких як підвищення якості життя; гарантоване здоров'я людей; задоволення основних життєвих потреб як сучасного населення, так і майбутніх поколінь; боротьба з бідністю; раціональні структури виробництва й споживання, раціональне природокористування; збереження екосистем, захист клімату та озонового шару, забезпечення екологічної

безпеки; екологічна свідомість, екологічна етика; становлення громадянського суспільства; усунення всіх форм насильства над людиною і природою (запобігання війнам, тероризму та екоциду) [15, с. 18; 18, с. 69; 19, с. 49, 55; 20, с. 75].

На рис. 1 розкрито сутність, структурні елементи, функції та основні акценти сталого розвитку сільських територій.

Основними завданнями сталого розвитку сільських територій є такі:

- розвиток місцевого самоврядування для формування соціально-організованого та відповідального громадянського суспільства на селі;

- створення на сільських територіях господарських систем, що саморозвиваються на підставі формування економічного обігу місцевих ресурсів в результаті розвитку конкурентоспроможного та екологічно гармонійного сільського господарства, диверсифікації сільськогосподарського виробництва, підвищення економічної активності населення, відродження традиційних та розвитку нових виробництв, розвитку сучасної виробничої та інформаційної інфраструктури, розвитку місцевої промисловості з переробки сільськогосподарської сировини, всебічного розвитку кооперації у виробничій, збутовій, фінансовій та інших сферах, зміцнення ринкового простору та відповідних виробничо-збутових зв'язків [31];

- підвищення привабливості проживання населення на сільських територіях;

- підвищення конкурентоспроможності сільських територій.

Аналіз досвіду реалізованих проєктів сталого розвитку сільських територій у розвинутих європейських країнах дає змогу виділити в них такі основні акценти [21]:

- 1) Комплексність. У проєктах розвитку розглянуті всі можливі види господарської діяльності, заняття якими може підвищити доходи сільського населення. Кожна пропозиція зі збільшення зайнятості та доходів всебічно обґрунтована з правової, економічної та соціальної точок зору. Вирішення проблеми зайнятості та підвищення доходів узгоджено з вирішенням інших регіональних проблем та розвитком сільської території загалом.

- 2) Відкритість. Під час розроблення заходів проєктів використовують методи інтерактивного (з участю населення) планування; досягнуті результати та проблеми всебічно висвітлюються в місцевих засобах масової інформації, обговорюються на сільських зборах, зустрічах з населенням; за підсумками цих обговорень у проєкти необхідно вносити відповідні коригування.

- 3) Широка участь населення. У процесі розроблення й реалізації проєктів максимально використовуються знання, досвід та уявлення населення про найбільш ефективні шляхи забез-

Рис. 1. Сутність, структурні елементи, функції сільських територій

Джерело: розроблено авторами на основі джерел [14, с. 61–62; 15, с. 16; 21, с. 247]

печення зайнятості та доходів, враховуються особливості економічної і соціальної поведінки різних соціальних груп населення, забезпечується узгодження їх інтересів та намірів, спільні зусилля консолідується шляхом кооперації, розвитку місцевого самоврядування та діяльності громадських організацій.

4) Опора на місцеві ресурси. Досягнення цілей сталого розвитку сільських територій забезпечується насамперед за рахунок мобілізації місцевих фінансових, матеріально-технічних, соціальних та природних ресурсів, що має першорядне значення для створення стійких механізмів забезпечення зайнятості та доходів. Однак

це не виключає використання зовнішніх джерел ресурсного забезпечення розвитку сіл [14, с. 62; 21, с. 247].

Спираючись на міжнародний досвід, автори Концепції розвитку сільських територій, а також Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [9] та Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки» [10] визначають основні причини погіршення соціально-економічного та екологічного стану сільських територій, завдання за напрямом «Розвиток сільських територій» та шляхи й способи вирішення проблем.

Ключовими факторами розвитку сільських територій є децентралізація процесів управління територіальним розвитком та створення ефективних сільських громад.

Практичне виконання окреслених у вищезазначених документах завдань щодо сталого розвитку сільських територій почалося приблизно з 2015 року, коли в Україні реально стартувала децентралізація, завдяки якій у сільських територіях почали утворюватися об'єднані територіальні громади (ОТГ), які отримали значно більші фінансові можливості для створення більш комфортного середовища для проживання в селах чи селищах, що увійшли до складу таких громад.

Ключові показники проведеної децентралізації протягом 2015–2019 років наведено в табл. 1.

Протягом 2015–2017 років до складу об'єднаних територіальних громад увійшло 8 049 сільських населених пунктів, що є лише третиною від їхньої загальної кількості по Україні. За розрахунками вчених Інституту аграрної економіки, до складу однієї ОТГ у середньому по Україні входять 12 сільських населених пунктів. При цьому у різних громадах їхня кількість коливається від 0 до 68 сіл. Серед ОТГ, створених у сільській місцевості, переважає модель, коли до складу однієї об'єднаної громади входить 6–10 сільських населених пунктів. Серед сільських ОТГ таких 40,8%, а серед селищних – 30,2%. Другою за чисельністю групою є об'єднані територіальні громади, до складу яких увійшло до 5 сільських населених пунктів (25,2% від загаль-

ної кількості сільських та 23,1% від загальної кількості селищних ОТГ). Дещо інша ситуація в міських ОТГ: не більше 5 сіл та селищ увійшло до складу 28,1% з них, а частка громад, які об'єднали 6–10 сільських населених пунктів, склала 19,1%. За оцінками науковців Інституту аграрної економіки, створено 21 ОТГ, кожна з яких об'єднує понад 40 сільських населених пунктів. Загалом до складу цих громад увійшло 1 076 сіл, або близько 14% від загальної чисельності сільських населених пунктів в ОТГ [22].

У 2017 році спростився механізм приєднання місцевих рад до уже об'єднаних територіальних громад. Тепер під час приєднання до міської ОТГ вибори взагалі не проводяться, а у сільських та селищних громадах відбуваються додаткові вибори на територіях, що приєднуються (вибирають додаткових депутатів до ради ОТГ). Площа ОТГ у 2018 році складає 193,5 тис. км², або понад 30% загальної території України. Проживають в ОТГ майже 19,7% населення, або 6,3 млн осіб. На 1 червня 2020 року сільських ОТГ вже 624 [24].

Висновки з проведеного дослідження. У результаті реалізації Концепції [8] планувалося (у 2015 році, коли було ухвалено цей документ), досягнути таких цілей:

1) збільшення кількості сільського населення та зниження коефіцієнта смертності сільського населення до відповідного показника у містах, а саме 13,1 особи на 1 000 жителів (за даними

Таблиця 1

Ключові показники проведеної децентралізації протягом 2015–2019 років

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Населення України, млн. осіб	42,761	42,585	42,386	42,153	41,902
Сільське населення, млн. осіб	13,256	13,176	13,102	13,015	12,897
Питома вага сільського населення у загальній чисельності населення, %	31,001	30,940	30,911	30,876	30,777
Кількість ОТГ	159	366	665	806	1 002
Кількість жителів в об'єднаних територіальних громадах, млн. осіб	1,400	3,100	5,600	8,300	11,200
Питома вага населення в об'єднаних територіальних громадах у загальній чисельності населення, %	3,274	7,280	13,212	19,690	26,729
Кількість сільських ОТГ	93	108	173	75	116
Питома вага сільських ОТГ у загальній кількості ОТГ, %	58,491	29,508	26,015	9,305	11,577
Кількість жителів у сільських ОТГ, млн. осіб	0,494	0,583	0,948	0,392	0,552
Питома вага сільського населення у сільських ОТГ до кількості жителів в об'єднаних територіальних громадах, %	35,280	18,805	16,935	4,717	4,930
Площа об'єднаних територіальних громад (тис. км ²)	36,800	89,600	167,500	193,500	238,800
Площа сільських ОТГ (тис. км ²)	16,134	22,179	37,029	11,365	21,554
Питома вага площі сільських ОТГ до площі ОТГ, %	43,842	24,753	22,107	5,873	9,026
Кількість сільських населених пунктів	28 388	28 385	28 378	28 376	28 376
Сільськогосподарські землі, тис. га	42 726,4	*	41 489,3	*	*
Питома вага сільськогосподарських земель до загальної площі України, %	70,8	*	68,7	*	74,82

* точних даних не знайдено

Джерело: складено та розраховано авторами на основі джерел [24–27]

табл. 1, сільське населення на кінець 2019 року скоротилося до 12,9 млн. осіб);

2) підвищення рівня оплати праці в сільському господарстві (за останні 5 років середня заробітна плата в сільському господарстві зросла з 2 779,55 грн. у 2015 році до 6 955,26 грн. у 2019 році (табл. 2); середній показник зарплати по Україні становить 11,5 тис. грн.; а середня заробітна плата праці в сільському господарстві складає лише 60% від оплати праці у містах);

3) збільшення кількості робочих місць на селі до 1 млн. (у лютому 2020 року Урядом озвучені наміри щодо планів створення за найближчі 5 років 200 тисяч нових робочих місць на селі та вирівнювання рівня оплати праці у селах за середнім рівнем по країні із 85% до 100% [28]);

4) збільшення кількості зайнятого сільського населення у 1,5 рази (за даними Державної служби статистики України та Пенсійного фонду України, чисельність зайнятого населення віком 15–70 років у сільській місцевості протягом останніх 5 років коливається в межах 54,0%; поза увагою структур з пошуку роботи та працевлаштування працівників досить часто залишається ситуація з попитом і пропозицією робочої сили у сільській місцевості та невеликих містах, а ситуація саме в цих ланках вітчизняного ринку праці дуже часто є найбільш проблематичною [28]);

5) збільшення частки доходів сільських домогосподарств від провадження підприємницької діяльності та самозайнятості до 15% (до 2024 року планується для жителів села більше можливостей для розвитку через залучення прямих інвестицій у сільське господарство; збільшення переліку програм державної підтримки; створення спеціального фонду; бізнес-інкубатори для 5 000 учасників, які готові створювати малі та середні підприємства; нові механізми для кооперації; підтримку виробників органічної продукції; заходи ОТГ для підвищення комфорту жителів [29]);

6) збільшення частки органічних сертифікованих сільськогосподарських угідь до 7%, із них рілля – до 5% (до 2024 року має збільшитися кількість програм державної підтримки та покращитися підтримка виробників органічної продукції [28]).

Отже, вжиття запланованих заходів щодо сталого розвитку сільських територій у сучасних реаліях відбувається поки що доволі повільними темпами. Таким чином, на думку авторів, позачерговою задачею сьогодні є розроблення відповідної нормативно-правової бази, спрямованої на вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем сільських територій, розширення можливостей доступу до фінансового та інформаційного забезпечення, вирішення проблеми кадрів на селі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зануда А.В. Земля України: скільки її, кому належить і хто на ній працює. URL: <https://u.to/RolyGg> (дата звернення: 11.11.2020).
2. Геопортал адміністративно-територіального устрою України / Міністерство розвитку громад та територій України ; Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. URL: <https://atu.gki.com.ua> (дата звернення: 11.11.2020).
3. Інфографіка: структура українських земель та співвідношення кількості чорноземів в Україні та інших європейських країнах. URL: <https://u.to/e4lyGg> (дата звернення: 11.11.2020).
4. Україна входить в топ-10 країн світу за площами орних земель. URL: <https://u.to/molyGg> (дата звернення: 12.11.2020).
5. Павлов О.І. Сільські території України : монографія. Одеса : Астра, 2014. 367 с.
6. Дяченко М.І., Мовчанюк А.В. Розвиток сільських територій уманського району в умовах децентралізації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 1. URL: <https://u.to/volyGg> (дата звернення: 11.11.2020).
7. Фаріон Л.В. Алгоритм формування стратегії сталого розвитку сільських територій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 15. Ч. 3. С. 63–66.
8. Концепція розвитку сільських територій : Розпорядження КМУ від 23 вересня 2015 року № 995-р. URL: <https://u.to/4olyGg> (дата звернення: 11.11.2020).
9. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова КМУ від 6 серпня 2014 року № 385. URL: <https://u.to/AYpyGg> (дата звернення: 11.11.2020).
10. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова КМУ від 5 серпня 2020 року № 695. URL: <https://u.to/KoryGg> (дата звернення: 12.11.2020).
11. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року : Проєкт Закону України. URL: <https://u.to/Q4pyGg> (дата звернення: 16.11.2020).
12. Коробенко І.Р. Генезис поняття «сільські території» та його сутність. *Економіка АПК*. 2017. № 3. С. 92–96.
13. Збарський В.К. Сталий розвиток сільських територій: проблеми і перспективи. *Економіка АПК*. 2010. № 11. С. 129–136.
14. Богданов Д.С. Завдання сталого розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2017. № 7. С. 60–62.
15. Загорський В.С., Борщук Є.М. Теоретико-прикладні аспекти дослідження сталого розвитку сільських територій України. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 2 (59). Ч. 1. С. 13–28.
16. Грановська Л.М., Нижоголенко К.С. Теоретичні підходи до формування категорій «сільська територія», «сільський регіон». *Збалансоване природокористування*. 2016. № 1. С. 10–15.
17. Agenda 21 UNCED, 1992. URL: <https://u.to/Y4pyGg> (accessed 15 November 2020).
18. Дудзяк О.А. Відновлення та розвиток сільських територій: теорія, методологія і практика : дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.03 ; Подільський дер-

жавний аграрно-технічний університет. Кам'янець-Подільський, 2019. 538 с.

19. Михайленко О.Г. Сталій розвиток сільського господарства: теоретичні аспекти. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини»*. 2015. Вип. 7. С. 48–57.

20. Морозова Г.С. Трагування понятійного апарату «сталій розвиток» у контексті сільських територій. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. № 4. С. 73–79.

21. Руснак А.В. Функції, завдання, чинники функціонування та сталого розвитку сільських територій. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. № 1. С. 244–248.

22. Протягом 2015–2017 років до складу об'єднаних територіальних громад увійшли 8 049 сільських населених пунктів. URL: <https://u.to/rlyhGg> (дата звернення: 15.11.2020).

23. Список територіальних громад України. URL: <https://u.to/olpyGg> (дата звернення: 16.11.2020).

24. Моніторинг процесу децентралізації влади в Україні. URL: <https://u.to/u4pyGg> (дата звернення: 14.11.2020).

25. Кількість адміністративно-територіальних одиниць в Україні. URL: <https://u.to/oXJyGg> (дата звернення: 16.11.2020).

26. Земельний фонд України станом на 1 січня 2016 року та динаміка його змін у порівнянні з даними на 1 січня 2015 року. URL: <https://u.to/5YpyGg> (дата звернення: 14.11.2020).

27. Державна служба статистики України. URL: <https://u.to/AltyGg> (дата звернення: 14.11.2020).

28. Уряд планує за 5 років створити 200 тисяч нових робочих місць в українських селах. URL: <https://u.to/MYtyGg> (дата звернення: 16.11.2020).

29. Проблеми розвитку ринку праці в Україні. URL: <https://u.to/VYtyGg> (дата звернення: 15.11.2020).

30. Ilchenko T., Bezugla L. Trend and priorities change in the European agricultural products market. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 24. С. 35–42.

31. Bezuhla L., Kinash I., Andrusiv U., Dovgal O. Attracting Foreign Direct Investment as an Economic Challenge for Ukraine in the Context of Globalization. *7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System*. Ivano-Frankivsk and Polyanytsia village (TC Bukovel), Advances in Economics, Business and Management Research. 2019. Vol. 99. P. 195–200.

REFERENCES:

1. Zanuda A.V. (2020) Land of Ukraine: how much of it, who owns it and who works on it. Available at: <https://u.to/RolyGg> (accessed 11 November 2020).

2. Geoportal of the administrative-territorial structure of Ukraine (2020) Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine. State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadaster. Available at: <https://atu.gki.com.ua> (accessed 11 November 2020).

3. Infographics: the structure of Ukrainian lands and the ratio of chernozems in Ukraine and other Euro-

pean countries (2020). Available at: <https://u.to/e4lyGg> (accessed 11 November 2020).

4. Ukraine is in the top-10 countries in the world by area of arable land (2020). Available at: <https://u.to/molyGg> (accessed 12 November 2020).

5. Pavlov O.V. (2014) *Sil's'ki terytorii Ukrainy* [Rural areas of Ukraine]. Astrs, Odesa, Ukraine. (in Ukrainian)

6. Diachenko M.I., Movchaniuk A.V. (2018) Development of rural areas of Uman district in the conditions of decentralization. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 1. Available at: <https://u.to/volyGg> (accessed 11 November 2020).

7. Farion L.V. (2015) Algorithm for forming a strategy for sustainable development of rural areas. *Naukovyj visnyk Kherson's'koho derzhavnogo universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 15, pp. 63–66.

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015) Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “The concept of rural development. Available at: <https://u.to/4olyGg> (accessed 11 November 2020).

9. On approval of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of August 6, 2014. № 385. Available at: <https://u.to/AYpyGg> (accessed 11 November 2020).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027”. Available at: <https://u.to/KopyGg> (accessed 11 November 2020).

11. Draft Law of Ukraine (2020) On the Strategy of Sustainable Development of Ukraine until 2030. Available at: <https://u.to/Q4pyGg> (accessed 11 November 2020)

12. Korobenko I.R. (2017) The genesis of the concept of “rural areas” and its essence. *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 92–96.

13. Zbarskyi V.K. (2010) “Sustainable development of rural areas: problems and prospects. *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 129–136.

14. Bohdanov D.S. (2017) Tasks of sustainable development of rural areas. *Agrosvit*, vol. 7, pp. 60–62.

15. Zagorskyi V.S., Borshchuk Ie.M. (2019) Theoretical and applied aspects of the study of sustainable development of rural areas of Ukraine. *Efektivnist' derzhavnogo upravlinnia*, vol. 2 (59), pp. 13–28.

16. Hranovska L.M., Nyzheholenko K.S. (2016) Theoretical approaches to the formation of categories “rural area”, “rural region”. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, vol. 1, pp. 10–15.

17. Agenda 21 UNCED (1992). Available at: <https://u.to/Y4pyGg> (accessed 15 November 2020).

18. Dudziak O.A. (2019) Restoration and development of rural areas: theory, methodology and practice. Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, State Agrarian and engineering University in Podilia, Kamianets-Podil'skyi, Ukraine.

19. Mykhailenko O.H. (2015) Sustainable development of agriculture: theoretical aspects. *Visnyk Dni-propetrovs'koho universytetu. Seriya “Svitove hospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny”*, vol. 7, pp. 48–57.

20. Morozova H.S. (2018) Interpretation of the conceptual apparatus of “sustainable development” in the context of rural areas. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu*, vol. 4, pp. 73–79.

21. Rusnak A.V. (2012) Functions, tasks, factors of functioning and sustainable development of rural areas. *Naukovi pratsi Poltavs'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 1, pp. 244–248.
22. The united territorial communities included 8049 rural settlements During 2015–2017 (2020). Available at: <https://u.to/rlhyGg> (accessed 15 November 2020).
23. List of territorial communities of Ukraine (2020). Available at: <https://u.to/olpyGg> (accessed 16 November 2020).
24. Monitoring the process of decentralization of power in Ukraine (2020). Available at: <https://u.to/u4pyGg> (accessed 14 November 2020).
25. Number of administrative-territorial units in Ukraine (2020). Available at: <https://u.to/oXJyGg> (accessed 16 November 2020).
26. Land Fund of Ukraine as of January 1, 2016 and the dynamics of its changes compared to data as of January 1, 2015 (2020). Available at: <https://u.to/5YpyGg> (accessed 14 November 2020).
27. State Statistics Service of Ukraine (2020). Available at: <https://u.to/AltyGg> (accessed 14 November 2020).
28. The government plans to create 200,000 new jobs in Ukrainian villages in five years (2020). Available at: <https://u.to/MYtyGg> (accessed 16 November 2020).
29. Problems of labor market development in Ukraine (2020). Available at: <https://u.to/VYtyGg> (accessed 15 November 2020).
30. Ilchenko T., Bezugla L. (2019) Trends and priorities change in the european agricultural products market. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 24, pp. 35–42.
31. Bezuhla L., Kinash I., Andrusiv U., Dovgal O. (2019) Attracting Foreign Direct Investment as an Economic Challenge for Ukraine in the Context of Globalization. *In 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System*, Ivano-Frankivsk and Polyanytsia village (TC Bukovel), *Advances in Economics, Business and Management Research*. Vol. 99, pp. 195–200.